

בעוד ימים אעמים יפתח משפט שומר' כפר-קאסם — מאחורי מסך של סודיות

בדלתיים סגורות

לפתע פתאום, בניגוד לכל ההבטחות ירד מסך הסודיות על פרשת כפר-קאסם. אחרי שניתנה לכמה חברי-כנסת הבטחה ברורה כי המשפט יהיה פומבי, הוחלט שיתנהל בדלתיים סגורות.

לגבי המצפון הלאומי, לגבי דעת-הקהל העולמית ולגבי חצי מיליון הערבים החיים ברצועה ובתחום השלטון של מדינת-ישראל, יהיה המשפט כלא היה. מצדדי המשפט הפומבי לא חשקו באורגיה של מאסוכיוס לאומי. הם לא ראו שום תענוג בגירוי הפצע הנורא שנפתח בליל הזוועות. אולם הם ידעו כי הבירור המלא והפומבי, דווקא מפני שיהיה מכאיב ומוזעזע מאין כמוהו, יהיה בעל השפעה מבריאיה על נשמת העם. הוא היה מוכיח לכל איש ברחוב לאיזה תהומות של התנוונות מוסרית אפשר להגיע, אם הדאגה המתמדת לטוהר הנשק העברי נרפית אף לרגע קט.

מצדדי הפומביות קיוו כי משפט זה, כמו טרגדיה יוונית עתיקה, היה מספק לעם "קאתארסיס", טיהור הנשמה.

תקווה זו נתבררה באופן אכזרי, למשפט סודי, שיסתיים בהודעה יבשה על פסק-הדין, לא תהיה שום השפעה חינוכית. כלפי העולם כולו, כפי העולם הברור כי הממשלה — והמדינה כולה — אינן מסתייגות למעשה מן הפרשה המוזעזעת, כי אם מבקשות רק לצאת ידי חובה פורמלית.

התפתחות זו לא היתה מקרית. בימים הראשונים, אחרי שנודעו העובדות העיקריות, עבר זעזוע על העם כולו. זעזוע זה התעמק כאשר העו העולם הזה להפר את קשר השתיקה ולפרסם לראשונה את הפרטים הקטנים, שהיו מוזעזעים הרבה יותר אף מטיכום הדם. ההגובה הכללית, כמעט, היתה הרגשה של סלידה ובחילה. אולם לא עברו ימים רבים לפני שהחלה הריאקציה. לפתע נשמעו רמזים שהעידו על קיום תנועה-נגדית מאורגנת להצדקת הזוועה. אנשים חשובים החלו מדברים על "היסטריה" שעברה, כביכול, על המדינה בגלל המעשה. מאחר שהיסטריה היא דבר שלילי, התכוננו בעלי הרמזים לרמוז שההגבה הבריאה היתה צריכה להיות השלמה והסכמה אילמת. העתונות פירסמה הודעה של "חוגים הקרובים למשמר הגבול", שהתמרמרו על כך שהכנסת כיבדה את זכר חללי הזוועה בעמידה, בעוד שלא קמה מעולם על רגליה לזכר חללים יהודיים. היתה זאת, כמובן, דמגוגיה צינית: איש אינו מטיל ספק כי העם כולו מודה עם חלליו, ולא היה שום צורך בהוכחות הדבר בהפגנה. אולם היה ספק רב, בפנים ובחוץ, לגבי מידת ההזעזועית כשהחללים היו ערבים. לכן היה מקום וצורך בהפגנה. גרועה מן הדמגוגיה היתה עצם ההעזה של חוגי המשטרה ומשמר-הגבול להתקיף בגלוי את המוסד העליון של האומה. הרבר הוכיח כי "חוגים" אלה לא הודעו בלבם לנוכח המעשה, ולא חשבו שהוא חורג מגדר המקובל. זהו חץ-הכיוון של הסכנה האמיתית.

התמיכה שחוגים אלה זכו לה מצד כמה מועצות מקומיות, הכפופות לשלטון מפא"י, שהתנדבו להקים ועד ציבורי להגנת הנאשמים, מוכיחה אף היא שמחמת בני-אור בבני-חושך במדינה לא הוכרעה ולא נסתיימה. אין בארץ דעה אחידה לגבי מעשי-הזוועה. יש המגנים מעשי-הזוועה, יש המגנים אותם על-הנאי, ויש שאינם מגנים אותם בכלל. הנה הסכנה.

אחד מאחרי-עשר: הנאשם גבריאל דהאן, בן 26, שעלה לפני תשע שנים ממארוקו. לפני תשעה חודשים התפרסם דהאן בכל רחבי הארץ בשעה שהצטיין במצוד הגדול על הפיראיון, למחרת הרצח בשפריר. הוא הונצח בעשרות תמונות ליד גוויות ההרוגים (ראה למטה). אחת התמונות האלה (למעלה משמאל) הופיעה גם על שער "העולם הזה" (1966). דהאן, איש אופייני של משמרי-הגבול, התייתם בגיל 6 מאביו, זכה רק להשכלה עממית, עלה לארץ בגיל 17 וגויס מיד לחיל-הרגלים. מאחר שלא למד מעולם שום מקצוע מלבד מקצוע-הנשק, נשאר בצבא הקבע, עבר משם ישר למשמר-הגבול. קרוביו של דהאן הרווק הם אמו האלמנה, הגרה ברמלה, ואחיו, הנמצאים אף הם בארץ. השאלה שתתעורר במשפטו תהיה: כאיזו מידה מילא דהאן רק את פקודותיו — כפי שנמסרו לו, או כפי שהבין אותן — ובאיזו מידה פעל ביוזמה אישית? ואם מילא סקודות, האם אפשר להטיל עליו אחריות אישית?

אשמי כפר-קאסם זכאים לכל ההגנה המשפטית שהם יכולים לקבלה. המשפט לא יעסוק בעניני מוסר. הוא יעסוק בעניני חוק. הוא בא לברר אם יש להטיל על הנאשמים אחריות אישית ופלילית לרצח.

כל אדם הגון יסכים כי אדם הנאשם ברצח, אפילו הוא אשם, ייחנה מכל זכויות ההגנה המשפטית, ללא שום הגבלה. אפשר לפקפק אם זכות זו תתמלא במלואה במשפט סודי המתנהל מאחורי דלתים סגורות, בו לא ינתן לנאשמים להוכיח לציבור הרחב מה התרחש באותו לילה נורא, לאורך שרשרת-הפיקוד, מלמעלה ועד למטה. אולם הציבור הרחב אינו יכול להסתפק במשפט הבא לברר אחריות פלילית של יחידים, בעלי דרגות נמוכות. השאלה העיקרית העומדת בפני העם אינה משפטית-פורמלית, ואי אפשר לדחוס אותה במיטת-הסודים של פקודת החוק הפלילי, או כל חוק אחר. השאלה העיקרית היא ציבורית, לאומית ומוסרית.

כ' אדם, החרד לטוהר המדינה ולבריאות הנשמה הלאומית, חייב לשאול את עצמו כמה שאלות, החורגות מתחום המשפט, והחשובות הרבה יותר:

- האם היה המעשה פרי טירוף ספונטאני של יחידים, או אפילו של מספר זה או אחר — או שהיה חלק ממדיניות קרה ומחושבת של גוף גבוה יותר?
- אם כן — מיהו הגוף הזה: משטרה, בטחוני או אזרחי?
- אם היה זה גוף אזרחי, מה הוא מעולל למדינה ולמעוט הערבי בשאר ימות השנה, מחוץ לזרקורי הפרסומת, ומה הם מעשי-ההזוועה הקטנטנים היכולים להוליד לבסוף ועשה-זוועה גדול כזה?
- אם הגוף לא היה אזרחי, מה הרוח שהוא חודר בה?
- האם היה המעשה סותר את הרוח הכללית של טיפול מוסדות המדינה במעוט הערבי, או שהיה רק ביטוי דרמטי וחמור יותר לשיטה הפועלת גם בשטחים אחרים?
- איזו סקודה ממשית הגיעה מלמעלה, אל היחידה המבצעת?
- באיזו מידה יש לאדם הלוכב מדים בישראל הזכות החוקית לסרב למלא פקודה המתנגדת למצפונו?
- כיצד יכול נושא-מדים להימנע מלהישכר בין הפטיש של איציות לפקודה לבין הסדן של מילוי "פקודה בלתי-חוקית"?

לגבי משמרי-הגבול, מתעוררות כמה שאלות נוספות. המלחמה בפיראיון וההגנה על הגבול מול מכריחים ומסתננים היא עבודה שחורה. צבא, המטפל גם באלף תפקודים אחרים, ושרוב חייליו הם מגויסי-חובה המתחלפים כל כמה זמן, יכול בתנאים כאלה לשמור על רמתו המוסרית יותר מאשר חיל אזרחי-למחצה, המורכב מאנשי-קבע בעלי משכורות נמוכות ביותר. קיומו של משמרי-הגבול בתנאים כאלה הוא סכנה לבריאות המדינה. כאשר חיל זה כפוף למרותה של צמרת משטרת-ישראל, שרמתה המוסרית היא נושא לבידחות גסות בין השוטרים, וכאשר מפקדו הישיר של חיל זה הוא אדם כמו עמוס בן-גוריון, הרי סכנה זו גדולה שבעתיים. המשפט יחליט מה שיחליט. אולם אכור ש' הפרשה הסתיים במשפט. סיום המשפט הפלילי צריך להיות התחלתו של המשפט הציבורי.

